

Op deze tweede zondag van de grote vasten herdenken wij de persoon en het werk van de Heilige Gregorios Palamas (1296 – 1359). Met deze zondag eindigt een eerste deel van de grote vasten, want vanaf de maandag, die erop volgt, begint de derde week van de grote vasten die ons leidt naar het midden van de veertigdagen tijd: de zondag van de Verering van het Heilig Kruis.

Deze eerste twee zondagen – de zondag van de Orthodoxie en deze van vandaag – herdenken twee belangrijke synthese momenten in het christelijk denken.

Het eerste belangrijke moment is dit van het 7de Oecumenische Concilie van Nicea II in 787 met als centraal thema “de verheerlijking van de materie” mede als overwinning op zij die de menswording van Christus in vraag stelden – en op vandaag nog steeds stellen – en welke een theologisch besluit vond op het 4de Oecumenische Concilie van Chalcedon in 451. Dit hoogtepunt in het christelijk denken stelt dat de goddelijke natuur van Christus één-in-wezen is met de godheid en dat Zijn menselijke natuur één-in-wezen is met zijn mensheid. En daarbij stelt het concilie dat de beide naturen van Christus “onvermengbaar en onverenigbaar zijn, alsook ondeelbaar en onscheidbaar”. Dit als antwoord op het eeuwig dilemma tussen geest en materie.

Dit betekent niet dat men het dogma van Chalcedon niet steeds ontkracht, door opnieuw te vervallen in het ontdubbelen van geest en materie. Dit ontkrachten is eigen aan de menselijke analytische geest. Kan men in de mens bijvoorbeeld de grens trekken tussen geest en materie, tussen ziel en lichaam of vormen deze niet een “onvermengbare en onverenigbare alsook een ondeelbare en onscheidbare eenheid”. De zondag van de Orthodoxie bekrachtigt dit dilemma door op bijzondere wijze uitdrukking te geven aan het gelaat

van Christus – een gelaat dat toont en versluiert, een gelaat waarbij het zichtbare verwijst naar de Onzichtbare, het ongeschapen Licht.

Het tweede belangrijke moment is dit van de zondag van de Heilige Gregorios Palamas, een vijftal eeuwen later. Hij staat symbool voor de synthese voor wat volgt op het concilie van Nicea II.

De steeds toenemende instabiliteit van de Byzantijnse samenleving sinds de 7de eeuw brengen de mensen er toe de verworvenheden van het theologisch denkwerk meer en meer te interioriseren. Concreet betekent dit het mysterie Christus, zoals hierboven beschreven, te verinnerlijken. Dit brengt de beweging op gang die men “de geheime traditie van de zwijgers of hesychasten noemt” of zij die de stilte opzoeken om te kunnen bidden of beter gezegd om de Geest in hen te laten bidden. De grote getuige hiervan is de Heilige Symeon de Nieuwe Theoloog, wiens naamfeest wij eerder deze week vierden op 12 maart.

Deze beweging ging van start met het werk “de Mystagogie van de Heilige Geest” van de Heilige Photios (820 – 891); het christusmysterie beleven in het daglicht van de verinnerlijking van de Heilige Geest. Hij is de het criterium van de waarheid en de mens is de getuige van dit criterium.

Hier wordt nogmaals het dilemma van het denkverhaal geest – materie overstegen naar een innerlijk verhaal - de ervaring. Dit bevestigt nogmaals het existentieel karakter van het christendom en haar participatie theologie door deelname aan de patristieke denkwijze en haar methode.

Met de Heilige Gregorios Palamas, zijn voorgangers en zijn volgelingen, komt de grote synthese van het orthodox christelijk verhaal tot stand aan de vooravond van het einde van het Byzantijns imperium in 1453.

+ V. Dominique – 12 maart '23